Önálló és méltó életet mindenkinek

SZAKMAI KÖVETELMÉNYEK A FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ EMBEREK ÖNÁLLÓ ÉLETVITELÉNEK ÉS SZEMÉLYRE SZABOTT TÁMOGATÁSÁNAK ELŐMOZDÍTÁSÁÉRT

2026. október

tasz
Társaság
A Szabadságjogokért

Szerző:

Csabai Lucia

Kapcsolattartó:

Czakó Tibor Zoltán
a TASZ Esélyegyenlőségi és Önrendelkezési Programjának fogyatékosságügyi szakértője
czako.tibor@tasz.hu

Készült:

- a TASZ több mint egy évtizede tartó, a hazai tömegintézményi típusú ellátórendszer kritikája, jogsegélyes tapasztalata, valamint stratégiai pereskedése alapján,

-a 2022-ben készült átfogó, a Kitagolás felülnézetből – Stratégiai újragondolásra volna szükség című jelentése alapján,

-az intézményi férőhelykiváltás gyakorlati megvalósulásáról készített kutatási eredményei alapján,

- reflektálva a TISZA párt 2026 februárjában bemutatott programjára is. A vastagon szedett mondatok a TISZA programjának aggályos részleteire reflektálnak.

A szabályozásból adódó problémák

	Legjelentősebb problémák	Megoldási javaslatok
1.	A fogyatékossággal élő személyeknek joga van az önálló életvitelre (ld. ENSZ Egyezmény 19. cikke és a kapcsolódó nemzetközi és hazai jogszabályok). Az önálló életvitel a jelenlegi hazai, fogyatékossággal élő személyeknek fenntartott nagyintézmények keretei között nem lehetséges, ez az ellátási forma jogsértő. A nemzetközi és hazai jogszabályi kötelezettségeink miatt indult el a nagyintézmények bezárásának, az ún. intézményi férőhelykiváltásnak a folyamata, amely azonban nem a nemzetközi elvárásoknak megfelelően történik. Valódi támogatott lakhatási férőhelyek helyett továbbra is szegregált mini-intézmények jönnek létre. Emiatt az Egyezményt ellenőrző CRPD Bizottság rendszeresen elmarasztalja hazánkat, és befagyasztották az erre a célra lehívható EU-s forrásokat is.	Valódi állami fogyatékosságügyi szakpolitikára van szükség, amely az ENSZ egyezményen alapul, és valódi önálló életvitelt tesz lehetővé a fogyatékossággal élő emberek számára. **Ez a jelenleg intézményben élő érintettek vonatkozásában azt jelenti, hogy ezeket az intézményeket fokozatosan be kell zárni, nem szabad őket felújítani, fenntartani, helyettük valódi támogatott lakhatási férőhelyeket kell létrehozni.** Mindez nem lehetséges a szakmai szervezetek bevonásával történő egységes, a társadalmi befogadást és a CRPD 19. cikk szerinti önálló életvitelt garantáló szakpolitikai és szolgáltatásfejlesztési stratégia elkészítése nélkül. Társterületekkel összehangolt állami szociálpolitikára van szükség a fogyatékossággal élő személyek közösségi alapú lakhatási és támogató szolgáltatásainak kialakítása érdekében. **A bentlakásos intézmények működését jellemző intézményi logikát, ellátási rendszereket alapjaiban kell lebontani. Csoportos ellátási formák helyett egyéniesített ellátási formákra kell áttérni, amelyeknek az érintettek egyéni szükségleteire kell reagálniuk. Ennek feltételei:** • **személyi költségvetés rendszerének bevezetése, amely lehetővé tenné, hogy a fogyatékossággal élő személy és családja dönthessen arról, hogy hol és milyen módon szeretne segítséget kérni az önálló életvitele támogatásához;** • **támogatott lakhatási férőhelyek létrehozása;**

	Legjelentősebb problémák	Megoldási javaslatok
		• **akadálymentesített lakásállomány bővítése és célzott pályáztatása, akadálymentesített lakásprogram kialakítása;** • **az önálló életvitelt biztosító, lakhatási és támogató szolgáltatások kialakítása, a meglévő szolgáltatások bővítése - a személyi asszisztencia rendszerének kiépítése által.** Az önálló életvitelt támogató szolgáltatások között jelenleg nem szerepel személyi asszisztencia szolgáltatás (personal assistance service), így ennek mihamarabbi módosítását javasoljuk. A CRPD Bizottság 2022. évi záró megállapításainak megfelelően [CRPD/C/HUN/CO/2–3 41. (d) pont] a közösségi-alapú szolgáltatások között a személyi asszisztencia hozzáférhetőségét is lehetővé szükséges tenni a támogatott lakhatási szolgáltatást igénybe vevők körében is.
2.	Jelenleg a nem intézményben, hanem családjukkal élő fogyatékos személyek teljesen kimaradnak az önálló életvitelt szolgáló, lakhatást biztosító szolgáltatásokból. Az egyébként is nehéz helyzetű, otthongondozó családokra hárul a felnőtt fogyatékossággal élő családtag gondozásának minden terhe, támogatott lakhatásukat csak civil összefogással próbálhatják rendezni, de ez olyan anyagi feltételeket kívánna meg, amely nem áll rendelkezésére az érintett családoknak. A pályázatokból legtöbbször az érintettek legnagyobb csoportja kimarad, és nagyrészt csak a konvergencia-régiókra koncentrálnak, ennek következtében Közép-Magyarország - benne Budapesttel - háttérbe szorul. Így ebben a régióban legtöbbször ellehetetlenül sokezer érintett egyéni igényekre és szükségletekre reagáló támogatása.	Jogszerű, az ENSZ Egyezmény alapján járó lakhatást biztosító szolgáltatásokat (támogatott lakhatás, közösségi lakhatás) nemcsak az intézményekben élő érintettek számára szükséges biztosítani, hanem a jelenleg családjukkal élő fogyatékos személyek számára is. Ilyen szolgáltatások megszervezéséért az állam felelős, de kellő finanszírozási keretben lehetővé teheti az egyházi és civil szervezetek számára is. Fontos azonban, hogy a Közép-Magyarországi régió se maradjon ki a szolgáltatás megszervezéséből, amennyiben erre a régióra uniós forrás nem lehívható, úgy hazai forrásból szükséges pótolni annak érdekében, hogy az itt élő érintettek is egyenlő eséllyel kapjanak jogszerű ellátást. A lakhatást biztosító szociális szolgáltatásoknak itt is részét kell képezze - a jogszabályoknak megfelelően - az azt kiegészítő szolgáltatási gyűrű, ennek részeként a személyi asszisztencia.

	Legjelentősebb problémák	Megoldási javaslatok
3.	A fogyatékossággal élő személyek önálló életvitelének jelenleg nemcsak az az akadálya, hogy intézményes keretek közé vannak kényszerítve, hanem az is, hogy gyakran jogfosztott állapotban, helyettes döntéshozatal (azaz gondnokság) alatt állnak. A hazai gondnokság alá helyezési gyakorlat szembe megy az ENSZ Egyezmény 12. cikkével, és az ahhoz kapcsolódó nemzetközi és hazai jogi elvárásokkal.	Szükséges a helyettes döntéshozatal hazai jogsértő gyakorlatának felülvizsgálata, az ENSZ Egyezménynek és a nemzetközi ill. hazai jogi elvárásoknak megfelelően a támogatott döntéshozatal gyakorlatának megteremtése. Az ENSZ Fogyatékosügyi Bizottsága a 2022. évi záró megállapításaiban (CRPD/C/HUN/CO/2–3, 24–27. pont) és a 2023. évi utójelentésében is megerősítette, hogy Magyarországnak el kell törölnie a helyettes döntéshozatal minden formáját, és a támogatott döntéshozatal rendszerét kell megvalósítania (beleértve a módszertani támogatást is), a teljes jogképesség helyreállítása érdekében.

A TASZ megalakulása óta azért dolgozik, hogy Magyarországon mindenki megismerhesse és érvényesíthesse alapvető emberi jogait. Évente több ezer embernek nyújtunk ingyenes jogi segítséget, több tucat ügyben látunk el bírósági képviseletet, valamint képzéseket tartunk országszerte és online elérhető kisokosainkkal segítjük a polgárokat a mindennapi jogi problémák megoldásában.

Elérhetőség:
tasz.hu
tasz@tasz.hu
+36 1 209 0046